

Ilkka Lappalainen

RAPISTUVAN KREMLIN RENKINÄ

KOMMUNISMIN USKO,
TOIVO JA TAPPIO

MINERVA

Rapistuvan Kremlin renkinä

Ilkka Lappalainen

**RAPISTUVAN
KREMLIN
RENKINÄ**

**KOMMUNISMIN USKO,
TOIVO JA TAPPIO**

© Ilkka Lappalainen ja Minerva Kustannus, 2022.
Minerva Kustannus on osa Werner Söderström -konsernia

Ulkoasu: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-588-8

Painettu EU:ssa

Sisällys

Esipuhe	7
OSA I – Suuri unelma	11
Marraskuu 1977	13
Uskossa marxismi-leninismiin	24
Siistiä sisätyötä	35
Eheytyks 1	48
Päätä ei huimannut	55
Eheytyks 2	60
Pohjois-Korea kutsui	64
Kajanojan johdolla	72
Mustan Volgan kyydissä	76
Sinisälolta ei NKP:lle	82
OSA II – Paluu todellisuuteen	87
Marraskuu 1984	89
Kremlin valitut	95
Itsesensuuria ja glasnostia	100
Ystävyyden ilotulitusta	104
Piskulov tyhjensi pajatson	108
Kieltolain kiertämistä	113
Aatteen raunioilla	116
Kaikki haluavat Komissarovin	122

Kekkosen nimeen	126
Puhuttelu tehtaankadulla	130
Raportteja KGB:lle	138
Tšernobylin vedenjakajana	140
Helvetti tuli taloon	144
Käänteentekevä vuosi	147
Moskova kyynelissä	150
Uusi sivu	154
Pyhä YYA murenee	157
Vankilan ovi avautuu	161
Kun elämä pysähtyi	165
Afganistanin sotaan	168
Avoimuus monelle liikaa	181
Viron vaaran vuodet	184
Vuoristo-Karabahin rintamalla	192
Nordenskiöldin jäljissä	199
Korvit haaskalla	212
Kerran vielä	219
Loppusanat	223
Termejä ja käsitteitä	227
Henkilöhakemisto	234
Kirjoittaja	239

ESIPUHE

Kädessäsi on kirja *Maailma ja Me* -aikakauslehdestä tai oikeastaan ajasta, jolloin toimin sen päätoimittajana. Sekä tapahtumista, jotka valmistivat minut tuohon tehtävään. Lehti oli melkoinen kummajainen suomalaisessa aikakauslehtikentässä syntymästään vuodesta 1968 lakkauttamiseensa vuoteen 1992 saakka. Maailmassa ei ole ollut toista vastaavaa julkaisua, se oli siis ainutlaatuinen. Kremlin ”Valituiksi Paloiksi” leimattua lehteä julkaisi Suomi–Neuvostoliitto–Seura yhdessä neuvostoliittolaisen valtiollisen uutistoimiston APN:n kanssa.

Suomen kielellä julkaistuna *Maailma ja Me* -lehden olemassaoloa perusteltiin tarpeella avata suomalaisille lukijoille ikkunaa itään sekä valaa kansalaisten uskoa Suomen ja Neuvostoliiton välisten hyvien suhteiden hyödyllisyyteen. Neuvostoliittolaiselle julkaisijalle *Maailma ja Me* -lehti oli propagandaväline kahdessa merkityksessä: Ensinnäkin sen kautta Neuvostoliitto yritti kiillottaa kuvaansa Suomessa. Toiseksi laajemmassa mielessä muulle maailmalle haluttiin osoittaa, kuinka kaksi yhteiskuntajärjestelmiltään erilaista valtiota voi toimia sulassa sovussa niinkin herkällä alueella kuin tiedotuksessa.

Kun Suomi–Neuvostoliitto–Seuralla oli valtion tasolla tunnus-tettu, liki virallinen asema Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden vaalijana ja APN oli osa maansa virallista propagandakoneistoa,

Maailma ja Me -lehti saavutti puolivirallisen aseman. Tätä pönkitettiin valitsemalla lehden korkeimpaan päättävään elimeen, toimitusneuvostoon, suomalaisia eturivin vaikuttajia, ystävyysseura-aktiiveja, toimittajia ja yliopistomaailman ihmisiä kommunisteista kokoomukseen ja neuvostoliittolaisia korkean tason yhteiskunnallisia vaikuttajia. Toki kaikki toimitusneuvoston neuvostoliittolaiset jäsenet olivat maansa ainoan sallitun puolueen, kommunistien, kantajoukkoa.

Toimin *Maailma ja Me* -lehden vastaavana päätoimittajana vuodesta 1985 sen lakkauttamiseen saakka. Pestini osui Neuvostoliiton johtoon aikaisemmin samana vuonna nousseen NKP:n pääsihteerin Mihail Gorbatšovin aikaan, jolloin Neuvostoliitto ensin alkoi uudistua ja avautua, kunnes lopulta lakkasi olemasta. *Maailma ja Me* -lehti eli samassa sykkeessä: muuttui propagandavälineestä koko ajan enemmän länsimaisen journalismin perinteen suuntaiseksi kriittiseksi julkaisuksi. Päästyään tähän tavoitteeseen tai ainakin sen tuntumaan lehteä odotti Neuvostoliiton kohtalo. Sekin kuoli.

Minua ei valittu *Maailma ja Me* -lehden päätoimittajaksi vapaalla haulla vaan kutsumalla tehtävään. Tärkeintä ei ollut koulutus, journalistinen osaaminen eikä kokemus vaan luottamus. Monin tavoin oli testattu, että luottotietoni olivat kunnossa. Suhtautumiseni Neuvostoliittoon sopi sekä Suomi–Neuvostoliitto–Seurassa määräävässä asemassa oleville kommunisteille että ennen kaikkea neuvostoliittolaiselle osapuolelle. Olin lunastanut luottamuksen työskennellessäni kommunistilehtien toimittajana ja päätoimittajana.

Jäin vanhuuseläkkeelle Oulussa ilmestyvän sanomalehti *Kalevan* pääkirjoitustoimittajan työstä vuonna 2016. Muistelin usein toimittajan uralla kohdalleni osuneita sattumia *Kalevan*

pääkirjoitustoimituksen aamukahvipöydässä ja työtovereista kootun sulkapalloporukan keskiviikkoiltaisten pelien jälkeen saunan lauteilla. Erityistä kiinnostusta herätti suhmurointini neuvostoliittolaisten kanssa. Työtoverit kehottivat panemaan tarinat kansien väliin tai vähintäänkin paperille jälkipolvien ihmeteltäviksi.

Jälkimmäiseen ryhdyin samalla, kun kirjoitin lapsilleni ja lastenlapsilleni muitakin muisteluksia elämäni varrelta. Kehotukset hakea Jokesin (Journalistisen kulttuurin edistämissäatiö) työs-kentelyapurahaa ja sen saaminen nostivat riman kirjan mittoihin. Kiitos siitä työkavereille sekä tietysti Jokesille.

Kiitos myös lapsuuteni ja nuoruuteni Nokialle, joka kasvatti porvarisperheen vesasta taistolaiskommunistin. Ilman tätä lyhyttä sosialismin uskon kirkastamaa aikaa minusta tuskin olisi tullut toimittajaa. Ilman kommunistilehdissä *Hämeen Yhteistyössä* ja *Yhteistyössä* osoittamaani horjumatonta neuvostoystävyyttä minua ei olisi kutsuttu *Maailma ja Me* -lehden päätoimittajaksi. Näillä kaikilla on sijansa tässä teoksessa, niin kiinteästi ne liittyvät toisiinsa.

Nuoruuteni Nokia oli vahvasti jakautunut kahtia kommunisteihin ja muihin. Sisällissodasta oli kulunut yli puoli vuosisataa. Silti sen muisto eli vahvana ihmisten mielissä. Vielä 1960-luvulla ja 1970-luvun alkupuolella sisällissodan julmuuksista puhuttiin kuin eilispäivän tapahtumista. Vaikka Pohjois-Pirkkalaan kuuluneen Nokian kylällä ei varsinaisia taisteluita käyty, sisällissodan varjo leijui tämän teollisuuspaikkakunnan yllä vuosikymmenet. Väkevästi oltiin joko meidän puolellamme tai meitä vastaan.

Kiitos vanhemmilleni, jotka kauhistelivat seurusteluani työläisperheen tytön kanssa. Tytön isä oli heidän korviinsa kantautuneiden huhujen mukaan kommunisti, ollut oikein osastonsa

luottamusmies kumitehtaalla. Kiitos tuon tytön isälle, joka valisti lastaan porvareiden kakaroiden kanssa seurustelun vaaroista. Porvarit kun vain käyttävät työläisiä hyväkseen.

”Tuollaisia rakennustyöläishiippareita täällä ei sitten katsella”, sanoi isä lopetettuani lukion ensimmäisen vuoden syksyllä ja mentyäni työhön rakennukselle. ”Ei sitten”, sanoin ja lähdin. Tämä auttoi kummasti valitsemaan puolen kahdesta tarjolla olevasta.

Kirjaa tehdessäni minua ovat auttaneet tyttäreni Marjukka Mäkikangas ja kälyni Marita Lappalainen, jotka ovat lukeneet käsikirjoituksen ja tehneet siihen tärkeitä huomioita. Suurkiitos heille. Samoin kiitokset kommenteillaan minua rohkaisseille veljelleni Markku Lappalaiselle ja entiselle työtoverilleni Pekka Karjalaiselle. Keskustelut uutistoimisto APN:n Helsingin toimiston johtajana työskennelleen Leonid Laakson ja *Maailma ja Me*-lehden toimittaja Eila Palmgrenin kanssa auttoivat virkistämään muistiani, mistä olen kiitollinen heille. Samoin olen kiitollinen puolisolleni Arja Lappalaiselle teknisestä tuesta ja kannustuksesta, joka on rohkaissut sivakoimaan tämän hiihtomaratonin maaliin asti. Tämä kirja ei olisi näissä kansissa ilman erinomaista kustantajaa, Minerva Kustannusta. Suuret kiitokset koko joukkueelle: etenkin kustannuspäällikkö Pekka Saaraiselle, joka innostui ideastani sekä editoijille Mia Autiolle ja Reetta Ylitalolle, jotka tekivät tarkkaa työtä hioessaan tekstiä julkaistavaan muotoon.

Oulussa vappuna 2022

Ilkka Lappalainen

OSA I

Suuri unelma

Marraskuu 1977

”Minä alistan sinut luokkaviihollisen palvelukseen ja luokkapetturina tulen sinua aina kohtelemaan.”

Esko Malmberg
SKP:n Tampereen piirijärjestön piirisihteeri

Systemustana marraskuun iltana odotin television iltauutisia poikkeuksellisella jännityksellä. Yritin peittää levottomuuteni puuhastelemalla tavallista tarmokkaammin parivuotiaan esikoiseni kanssa. Luin hänelle iltasatuja urakalla toivossa, että lapsi sammuisi ennen uutisia. Lopulta tyttö antoi periksi kuultuaan ties kuinka monennen tarinan Fedja-sedästä, kissa Matroskinista, Musti-koirasta ja posteljooni Petškinistä. Mitä lie ymmärsi tuossa iässä, korva tarkkana kuunteli kuitenkin.

Lapselle, kuten myöhemmin hänen sisaruksilleen, luettiin tietysti neuvostoliittolaisia lastensatuja, kuten Eduard Uspenskia. Monia kertomuksia kaikkien maiden lapsia rakastavasta Lenin-sedästä, joka asui Venäjällä. Joskus toki unten maille johdateltiin itäsaksalaisin loruin. Tai DDR:läisin, kuten oikeaoppisesti oli tapana sanoa. Aluksi lapset seurasivat silmät pyöreinä ja korvat höröllä luentaa sekä tilanteiden mukaan vaihtuvia äänensävyjä, ilmeitä ja käsien liikkeitä. Jo hyvissä ajoin ennen kouluikää he osasivat lastenkirjojen lorut liiankin hyvin. Vanhemmat eivät voineet enää huijata, sillä varsin pian lastensängystä kuului ”ei se noin mene”. Sivuja ei pystynyt hyppimään yli niin vain, vaikka

kuinka väsytti. Lasten välihuudot herättivät, jos luomet olivat lurpsahtaa pupillien päälle.

Iltarituaalit päättyivät aina unilauluun, jonka virkaa hoitivat työväen taistelulaulut. Mitä pienempiä lapset olivat, sitä vähemmän oli väliä, mitä lauluja ”sonnivainaan” äänelläni lauloin, kunhan vain hyräilin. Tätä kesti siihen saakka, kun lapset kasvoivat niin suuriksi, että he alkoivat kysellä, mitä ne riistäjät ovat, mikä on se valkoinen armeija, miksi on pakko taistella ja kuolla. Siinä vaiheessa unilaulut vaihtuivat tavanomaisiksi lastenlauluiksi aiheinaan makeasti nukkuvat oravat, hellyyttä kaipaavat sairastavat karhunpennut sun muut.

Lopulta rauha laskeutui tuona marraskuisena iltana rintamamiestalon alle parinkymmenen neliön yläkerta-asuntoon, joka käsitti olohuoneen, keittokomeron ja alkovin. Pieni yhdistetty WC- ja pesutila sijaitsi vintin puolella. Menneenä kesänä ajan hengen mukaisesti remontoitun pikkukodin seinistä pari oli kirkkaan ruskeita, alkovi kiinanpunainen, oli vihreää ja keltaista, lattiassa värikylläinen muovimatto. Yhtä seinää hallitsi valtava, räiskyvän värinen neuvostojuliste, jossa ryhdikkäästi seisovat työläismies ja maalaisnainen heiluttivat vasaraa ja sirppiä. Ennen remonttia seinää oli koristanut kaksi julistetta: toisessa Yhdysvaltain lippu oli rutistettu nyrkkiin ja toisessa seisoivat ylväs Lenin itseään kookkaampana.

Olemattoman olohuoneen yhdessä nurkassa seisoivat tilaan suhteutettuna iso, ruma mustavalkotelevisio, kotimainen kylläkin. Oli meillä hetken aikaa ollut pieni neuvostomatkatelvisio, jossa oli kauniin punaiset muovikuoret. Se olisi sopinut siihen paikkaan ja huoneen värimaailmaan kokonsa ja kuorensa värin puolesta paljon paremmin kuin iso kotimainen laatikko, mutta siinä oli yksi huono puoli: se ei toiminut. Lumisade oli

niin sankka, ettei kuvaruudulla juuri muuta näkynyt. Ei auttanut, vaikka väänsi television päällä seisovan antennin mihin asentoon tahansa. Apua ei löytynyt edes idän suunnalta. Laite piti palauttaa takaisin kauppaan.

Television rohkeni avata vasta lapsen nukahdettua, kunhan äänen sääti kuiskausasentoon. Lapsi oli herkkä ulkoisille ärsykeille. Pienikin inahdus saattoi sekoittaa unirytmien ja aiheuttaa pitkälle yöhön jatkuvaa levottomuutta.

Iltaa varjostanut pitkä piina päättyi lopulta. Uutislähetys alkoi. Sydän pompahti, kun uutistenlukija kertoi uutisen, jota kainalot kosteutta pukaten ehdin jo odottaa: Suomen kommunistisen puolueen (SKP) poliittinen toimikunta oli hyväksynyt tamperelaista kansandemokraattista maakuntalehteä *Hämeen Yhteistyötä* koskevan eheytyssopimuksen. Lehteä julkaisi SKDL:n (Suomen kansan demokraattinen liitto) Pohjois-Hämeen piirijärjestö. SKDL oli kommunistien komennossa toiminut vasemmistolainen yhteistyöjärjestö, joka lakkautettiin vuonna 1990. Tuolloin perustettu Vasemmistoliitto jatkaa sen politiikan perinteen hengessä.

Suurinta osaa television katsojista uutinen tuskin hetkautti millään lailla. Minulle sillä oli suuri merkitys. Olin odottanut tätä. Koin sen ensimmäisenä mahdollisuutena löytää edes jonkinlaista polunpäättä ulos SKP:tä vuosia näivettäneen sisäisen taistelun tieltä. Halusin nähdä nyt syntyneen sovun mallina muille. Osoituksena, että hajaannuksen eri osapuolet voivat rikkoa asemasodan raja-aitoja, astua poteroistaan ja rakentaa yhteistyötä uudelta pohjalta.

Sodan jälkeisen ajan mahtipuolueisiin kuulunut SKP jakautui 1960-luvun lopulla. Puolueen sisälle muodostui kaksi keskenään taistelevaa osapuolta: enemmistö ja vähemmistö. Niiden

kannattajia kutsuttiin keulakuviksi nousseiden puheenjohtajien nimien mukaan saarislaisiksi (puheenjohtaja Aarne Saarinen) ja taistolaisiksi (varapuheenjohtaja Taisto Sinisalo). Ulospäin näytti siltä kuin olisi ollut vain enemmistö ja vähemmistö. 1970-luvun lopulle tultaessa kävi yhä selvemmäksi, että kummankin ryhmän sisällä oli omat vähemmistönsä ja enemmistönsä sekä muita keskenään kisailevia kuppikuntia.

Hämeen Yhteistyö oli tuohon syksyyn saakka osa taistolaisleiriä. 1970-luvun alussa toimitus oli putsattu saarislaisista, tai revisionisteista, joiksi puolueen enemmistöläisiä toverillisesti kutsuttiin. Samalla mitalla taistolaisia puhuteltiin stalinisteiksi. Toki rakkailla lapsilla oli monia muitakin yhtä ystävällismielisiä nimityksiä toisistaan.

Pian uutislähetyksen päätyttyä puhelin pärähti. Nostin luurin nopeasti, ettei lapsi herää. Kaukana puhelin ei ollut, niin kuin ei mikään muukaan tässä oman aikansa cityasunnossa.

Arvasin jonkun toverin soittavan ja haluavan kommentoida uutista *Hämeen Yhteistyön* toimittajalle. Puhelu myöhään illalla ei suinkaan ollut tavatonta. Tuonnempana, varsinkin työskennellessäni päätoimittajana, sain tottua siihen, ettei työväen etuja ajavassa liikkeessä suotu työaikoja ainakaan oman liikkeen toimihenkilöille. Onneksi puhelimen pistokkeen saattoi vetää pois seinästä. Näin tein usein sen jälkeen, kun olin saanut tappouhkauksen puhelintinjojen välityksellä eräänä lauantaiyönä ravintoloiden sulkeuduttua puoli kahden maissa. Siitä lähtien en antanut kaiken maailman maailmanparantajien häiritä viikonloppuöitäni.

Kuten arvata saattoi, toverihan siellä soitti, oman puolueosaston SKP:n Kankaantaan osaston puheenjohtaja. Hän oli äänestä päätellen aavistuksen ”liikuttuneessa” tilassa. Häntä kiinnosti vain yksi asia: missä oli Esko (piirisihteeri Esko Malmberg),

kun ei osallistunut poliittisen toimikunnan kokoukseen? Uutinen oli paljastanut, että hän, oman alueemme piirisihteeri, ei ollut läsnä poliittisen toimikunnan äänestäessä *Hämeen Yhteistyötä* koskevasta sopimuksesta. Sopimus hyväksyttiin poliittisessa toimikunnassa äänestyksen jälkeen saarislaisen enemmistön äänin.

Yritin puhuttaa osaston puheenjohtajaa uutisen sisällöstä, mutta siihen hän ei ollut halukas. Hän vain intti ja intti, missä Esko on. Lopulta kyllästyin tivaamiseen ja vastasin tylästi: ”Kai se oli ryyppäämässä.” Puheenjohtaja penäsi, olenko varma asiasta. Vastasin, että en ole. Piirisihteerillä oli tapana kännätä silloin tällöin, ajoittain usein ja välillä kunnolla.

Puhelu puheenjohtajan kanssa päättyi lyhyeen. Hän laski aina varman päälle eikä ilmaissut mielipidettään, ellei kokenut olevansa ehdottoman oikeassa. Varmuuden oikeassa olemiseen asiassa kuin asiassa hän sai kysymällä piirisihteerin mielipidettä. Vasta sitten, kun oli samaa mieltä piirisihteerin kanssa, uskalsi ottaa kantaa.

Piirisihteerit olivat SKP:ssä suuria vallankäyttäjiä, yhden sortin mafiapomoja omilla alueillaan. Järjestökoneisto oli rakennettu niin, että se oli ja pysyi heidän komennossaan. Kommunistsissa puolueissa noudatettiin demokraattisen sentralismin nimeä kantavaa järjestöperiaatetta. Siihen oleellisesti liittyvä vallan keskittäminen ylemmille tasoille toimi, demokratiasta sen sijaan tingittiin tarpeen niin vaatiessa. Vallan pitäminen oikeissa käsissä syrjäytti herkästi opinkappaleen toisen osan, demokratian.

Perusjäsenen piti olla piirisihteerin puolella ja samaa mieltä. Jos ei ollut, oli häntä vastaan. Kohtelu oli sen mukaista. Vähemmistöläinen saattoi pian huomata olevansa vähemmistössä vähemmistön sisällä ja samalla merkityksetön, halveksittu, muiden vieroksuma. Sana kulki nopeasti toverilta toiselle eikä armoa

annettu. Usein kuuli puhuttavan, kuinka se ja se toveri ei kes-
tänyt puolueen sisältä tulevia paineita. Jotkut tarttuivat pulloon,
kerrotaanpa joidenkin peräti tappaneen itsensä toveripainos-
tuksen käytyä sietämättömäksi. Sama lynkkausmeininki vallitsi
kummassakin ryhmäkunnassa. Riitely teki avoimen keskustelun
mahdottomaksi. Puolueen jäsenistä kasvoi tuulen suuntaa hais-
televia viirejä. Osa ei tyytynyt tähän vaan katsoi parhaaksi vetäy-
tyä sivuun toiminnasta.

Televisioutinen teki sen verran levottomaksi, ettei nukku-
maanmenoa kannattanut suunnitella sen päivän puolella. Hyvä
niin, sillä yhdeltätoista puhelin soi uudelleen. Olin puhelimen
vieressä kuin tilauksesta ja vastasin heti, nimelläni tietysti.

”Missä minä olen ollut, Ilkka Lappalainen? Kerro minulle,
missä minä olen ollut”, humalaisen miehen ääni rähisi toisessa
päässä. Hetken mietin, lyökö luurin kiinni saman tien. En kui-
tenkaan tehnyt niin.

Itseään soittaja ei esitellyt, mutta ei tarvinnutkaan. Tunsin
miehen hänen tavaramerkikseen muodostuneesta vapisevasta
äänestä ja kysymyksen sisällöstä. Piirisihteeri Malmberghan se
siellä. Puheen katkonaisuus paljasti soittajan olevan melkoisessa
hutikassa.

”En tiedä, itse kai paremmin tiedät”, sanoin ivallisesti.

”Olin saattamassa neuvostoliittolaista valtuuskuntaa junalle”,
piirisihteeri kertoi.

”Nyt olet tehnyt suuren virheen”, hän jatkoi. Piirisihteeri
jätti kuitenkin kertomatta, minkä virheen. Toki tiesin sen sano-
mattakin. Olin antanut tukeni sopimukselle, jonka valmistelusta
hänet oli pidetty sivussa. Kaiken lisäksi olin väittänyt puolueosas-
toni puheenjohtajalle piirisihteerin olleen kannäämässä. Viesti
tästä oli varmasti mennyt Malmbergille asti.

Avasin juuri hankkimani päiväkirjan, otin kynän käteen ja kirjoitin ylös keskustelun. Nyt tuntui tulevan sellaista tekstiä, joka kannattaa kirjata muistiin. Välillä teki mieli sanoa, että ”puhu hitaammin, jotta saan kaiken ylös”.

Piirisihteeri jatkoi mekastusta. En enää tyytynyt pelkästään kuuntelemaan, vaan sanoin hänen puheensa päälle: ”Eikö me Esko olla juuri tällaisesta, eri osapuolet ylittävästä yhteistyöstä puhuttu kaikki nämä vuodet? Miksi sinä vastustat sitä?”

Muuta en sitten saanutkaan sanottua. Piirisihteeri oli sellaisen energialatauksen vallassa, ettei hän noteerannut kysymystäni. Eikä muutakaan, mitä yritin pistää väliin. Hän mekasti niin kiihkeästi, ettei kaikesta saanut edes selvää. Lopuksi hän terästäytyi, asetti sanansa huolellisesti ja julisti paavillisesti:

”Minä alistan sinut luokkavihollisen palvelukseen ja luokkappetturina tulen sinua aina kohtelemaan.”

Sen jälkeen kuului *piip, piip*. Puhelu päättyi siihen. Olin varmaan punainen kuin keitetty rapu, hikinen kuin juoksulenkillä mäkisessä maastossa.

Tiesin viimeistään nyt menettäneeni ”kummisetäni” luottamuksen. Piirisihteeri ei suinkaan ollut kummisetä kirkollisessa mielessä, vaan hän oli kuin mafiapomo. Palkitsi vankkumattomasta uskollisuudesta ja rankaisi kuin lekalla lyöden uskottomuudesta. Hallitsi yksinvaltaisesti, hallitsi pelolla.

Olin saanut paistatella jonkin aikaa hänen suosiossaan. Viitisen vuotta, jotakuinkin sen ajan, jonka olin kuulunut taistolaisliikkeeseen ja ollut kommunistisen puolueen jäsen.

Pari kolme vuotta aikaisemmin olin linja-autossa, paunulaisessa, matkalla töistä Tampereelta kotiin Nokialle, kun piirisihteeri istui viereeni ja kuiskasi salaperäisen oloisesti, että hänellä on tärkeää asiaa. Pyysi jäämään autosta samalla pysäkillä.

Lupauduin, vaikka itsekseni ihmettelin, mikä saattoi olla niin tärkeää, ettei sitä voi liki tyhjässä linja-autossa kuiskata toiselle.

Poistuimme autosta. Piirisihteeri katsoi ympärilleen, ettei ketään ollut kuulemassa. Varmistuttuaan tästä hän esitti asiansa tavoistaan poiketen hiljaisella äänellä. Tilanne sai uteliaaksi ja levottomaksi, tuleeko sieltä kiitosta vai keppiä. Hän onnistui luomaan erityisen jännittävän tilanteen, joka samalla korosti asian tärkeyttä ja hänen valtaansa.

Lopulta piirisihteeri paljasti salaisuutensa: ”Olen ajatellut, että voisin lähettää sinut opiskelemaan puoluekouluun Moskovaan.”

Yllätyin. Sydän pompahti kurkkuun. Menin sanattomaksi. Mikä luottamuksen osoitus, mikä kunnia! Mikä mahdollisuus minua odotti! Opintie, josta en osannut edes unissani haaveilla. Oma tähtäimeni oli osoittanut korkeintaan Sirola-opiston, Hämeenlinnan Vanajanlinnassa sijaitsevan kommunistien kansanopiston suuntaan. Kolmisen vuotta aikaisemmin olin jo päässyt sinne mutten ollut mennyt. Sirola-opisto oli jo tuolloin huonossa hუudessa luokkakantaisten keskuudessa, kuten me taistolaiset kutsuimme itseämme tuohon aikaan. Sirola-opisto oli enemmistön vallassa, vääräuskoisten tyyssija. Sinne ei ollut enää menemistä.

Lähes kaikki keskeisissä asemissa olleet suomalaiskommunistit olivat saaneet oppinsa Moskovassa ennen ja jälkeen sotien. Opiskelu olisi tietysti ilmaista, saisin asua koulun asuntolassa ja pääsisin käymään kotona lomilla: kerran vuodenvaihteessa ja toisen kerran kesällä. Koulutus kestäisi kahdesta neljään vuotta. Piirisihteerikin oli käynyt tuon opinahjon.

Pidättelin innostusta, mutta tarjous hiveli. Lupasin ilmoittaa valmiudestani parin päivän sisällä, kunhan olisin pohtinut, miten saisin käytännön asiat järjestettyä. Minulle lähtö Moskovaan oli kiinni vain joidenkin käytännön asioiden järjestämisestä.